

*Nederlands
Theater Festival*

*3 t/m 13
SEP 09
A'DAM*

Juryrapport 2009

Laten we beginnen met vast te stellen dat we genoten hebben. Van het spel, van het vakmanschap van de theatermakers, van hun soms moedige keuzes, van de confrontatie met onszelf en de discussies na afloop over wat het vertoonde bij ons teweeg bracht.

Laten we vervolgens vaststellen hoe onbillijk het is een keuze van slechts 10 voorstellingen te mogen maken uit de welgeteld 278 producties die de jury gezien heeft. Om de voorstellingen die op het nippertje over de rand vielen recht te doen, zouden we het liefst ook hun lofzang zingen.

Al vrij snel bleek dat de jury niet of nauwelijks uit de voeten kon met de kwalificatie 'het beste' van wat het seizoen te bieden had. Zo werd er met regelmaat hartverscheurend mooi en goed geacteerd. Maar het beste bleek soms niet goed genoeg, daar waar het onvolkomene soms interessanter, aangrijpender, verrassender, veelzeggender, humoristischer werd geacht.

Het onderscheid tussen grote en kleine zaal speelde ons parten en de eis dat van beide categorieën 5 voorstellingen moesten worden geselecteerd. Niet alleen waren de kleine zaalproducties veruit in de meerderheid, ze hadden vaker het vermogen onder onze huid te kruipen, ons in verwarring te brengen, ons bij de kladden te grijpen en niet los te laten. Om die reden hebben we ons de vrijheid gepermitteerd een heel klein beetje te smokkelen.

Oorlog bleek dit seizoen verschillende gezelschappen – direct of indirect, in letterlijke of algemene zin – te hebben geïnspireerd. Een aantal interessante 'oorlogsvoorstellingen' haalde de longlist. Even heeft de jury overwogen deze voorstellingen ook als thema te programmeren in het festival, maar uiteindelijk heeft zij daarvan afgezien om binnen de beperking van het festival – 10 producties – ook nog recht te kunnen doen aan een breder aanbod.

Theater probeert naar zijn aard te spelen met en grip te krijgen op de complexe maatschappelijke werkelijkheid. Wij waren gecharmeerd van de producties waarin de makers er naar onze mening op bijzondere en geloofwaardige en als het even kon humoristische wijze in waren geslaagd het directe onderwerp van hun voorstelling te overstijgen en daarmee iets te zeggen over de universele thema's van het leven. Maar bovendien hebben we ons laten leiden door de gedachte dat er straks in

september een veelzijdige selectie wordt gepresenteerd waar we het publiek een plezier mee doen, met voorstellingen die de moeite waard zijn nog eens onder de aandacht te brengen, kortom met hoogtepunten van het afgelopen seizoen.

Tien geboden, NTGent/Wunderbaum

Het meest ambitieuze en risicovolle project van dit theaterseizoen. Tien geboden, waarvan het tweede deel dit seizoen in première ging, is gebaseerd op *Dekaloog*, de tiendelige serie televisiefilms van de Poolse filmer Krzysztof Kieslowski over de existentiële noden van een aantal flatbewoners in Warschau. Spelend ergens in de jaren tachtig in een duidelijk Oost-Europese setting, geaccentueerd door het decor, de kleding van de acteurs en het tl-licht, gaat de voorstelling tegelijkertijd heel erg over deze tijd, onze samenleving

Een mooie, scherpe, humorvolle en inzichtelijke marathonvoorstelling over de menselijke worsteling met liefde, leven en dood in een wereld waarin God dood is of waarin we hem in ieder geval onderweg ergens zijn kwijt geraakt. Regisseur Johan Simons en dramaturg Koen Tachelet trekken alle registers open in een wervelwind van stijlen en emoties. Zij slaagden erin van de oorspronkelijke film letterlijk theater te maken, waarin in tien taferelen op een knappe manier afwisselend wordt in- en uitgezoomd op de levens van de flatbewoners, die stuk voor stuk voor kleinere en grote dilemma's komen te staan. Elk van die vertellingen is min of meer gebaseerd op één van de tien geboden, die iedere keer weer niet toereikend blijken om de juiste keuzes te maken. De mens als God faalt telkens weer opzichtig. Grote emoties en eenzame, verstilde momenten worden niet geschuwd in een voorstelling met een prachtige balans tussen humor en tragiek, met indrukwekkend spel.

Brandhout. Een irritatie, STAN

"Theater is een compromis, bedrog, op het theater gebeurt niets van wat oorspronkelijk gepland is". Zie hier Thomas Bernhards aanklacht tegen de Weense kunstkliek van zijn tijd, in de interpretatie van Damiaan De Schrijver tevens een commentaar op de kunstwereld van deze tijd. De Schrijver neemt tijdens een middernachtelijke dis ter ere van een groot toneelspeler de andere kunstzinnige en zogenaamd kunstminnende gasten (en zichzelf) op meesterlijke wijze de maat, ter zijde gestaan door de perfect timende souffleur. Zo nu en dan bewust schmierend, struikelend over zijn eigen ijdelheid baant De Schrijver zich een weg tussen schijnwereld en echte wereld. Fulminerend tegen alles en iedereen die slechts buitenkant vertegenwoordigt, haast stikkend van misantropie en zelfhaat. Maar ook met een grote dosis humor. Hij doet dit tegen een achterwand, gemaakt van sloophout, die voorop het toneel geplaatst is. Dat maakt de grote zaal in feite klein en intiem. De jury juicht toe dat een gezelschap dat gewoonlijk de kleine zalen bespeelt nu de stap naar de grote zaal maakt.

De Grote Verkiezingsshow, Het Zuidelijk Toneel

Een productie voor een groot publiek, waarin veel te beleven valt, die grappig is, goed getimed en toegankelijk. Een voorstelling die de vraag aan de orde stelt wat onze democratie eigenlijk voorstelt, en dat doet vanuit een ongewone invalshoek. In een tijd waarin burgers klagen over de kloof tussen burger en politiek en over de Haagse kaasstolp, stelt Het Zuidelijk Toneel de vraag wat onze plichten als burger zijn.

In een humoristisch drama over een proefproces tegen een doorsnee gezin - de familie Alleman - wordt de draak gestoken met het showkarakter van de Amerikaanse verkiezingen. Een aantal geesten uit het verleden treedt op als getuige in de rechtszaak. Thorbecke, een oversekste Freud en Adolf Hitler blijken eigenlijk niet meer zoveel van de democratie van nu te begrijpen. Zelfs de zaal wordt bij het proces betrokken. De familieleden worden steeds meer tegen elkaar uitgespeeld. Zo weten de makers een intelligente les over democratie en ons historisch bewustzijn in een aansprekende theatrale vorm te gieten. Het publiek verlaat de zaal uiteindelijk met de vraag: hoe zwevend ben ik zelf, hoe zit het met mijn politieke betrokkenheid?

De Geit of Wie is Sylvia? Onafhankelijk Toneel

Het Onafhankelijk Toneel is er in de regie van Mirjam Koen in geslaagd een zeer onwaarschijnlijk gegeven volstrekt geloofwaardig te maken. In een harmonieus gezinsleven slaat het noodlot op een totaal onverwachte wijze toe. Een succesvolle architect wordt verliefd op een geit. Hij kan het nauwelijks uitleggen, het is hem overkomen, heeft hem overrompeld. De vernedering van de bedrieger, de geitenneuker, is bijna net zo groot als de vernedering van zijn bedrogen echtgenote. Heen en weer geslingerd tussen verbijstering, woede en verdriet voeren de beide echtelieden als het ware inhoudelijke onderhandelingen over welke vormen van grensoverschrijdend gedrag onder welke omstandigheden geoorloofd zijn. De manier waarop de machteloosheid in hun relatie sluipt en hoe ze dat vervolgens accepteren is schitterend gedaan met opnieuw glansrollen van Bert Luppés en Ria Eimers. Edward Albee stelt op een dwingende wijze de dwang der conventies aan de orde: hoe verhouden we ons tot begrippen als liefde en (homo)seksualiteit, overspel, bestialiteit en incest. Een mooi uitgevoerd, 'talig' stuk over waarachtigheid, langzaam glijdend van komedie naar bij vlagen aangrijpend drama, dat een groot publiek verdient.

Ben ik al geboren? Toneelgroep De Appel

Een prachtige tekst van Gerardjan Rijnders over geboorte, leven, dood, afscheid, familieverhoudingen; een tekst die zich afspeelt in een soort tussentijd. De voorstelling begint met zeven personages die zich bevinden in iets wat een luchtbel zou kunnen zijn. Ze bewegen, zoemen, zwijgen, murmelen. De mensen in de luchtbel roepen allerlei associaties op. Een indrukwekkende Sacha Bulhuis speelt een vrouw die zweeft op de rand van leven en dood en in dat fluïdum naar haar eigen geschiedenis, naar haar gezin kijkt. Ze ziet ze, maar ze hoort ze niet, kan geen contact met ze maken, maar ze richt zich wel tot hen: in citaten uit de boeken waarin ze gedurende haar leven haar toevlucht heeft gezocht, in flarden van gedachten, in prachtige volzinnen. Via deze monoloog wordt een hallucinerende herinnering opgeroepen aan wie zij was: een vrouw, een moeder, verteerd door schuldgevoel, die haar kinderen op de valreep alles zegt wat ze altijd heeft ingeslikt uit angst hen van zich te vervreemden.

Heelhuids & Halsoverkop een countrymusical, Noord Nederlands Toneel en Club Guy & Roni

Met het door Ko van den Bosch geschreven en (mede)geregisseerde Heelhuids & Halsoverkop werd de Machinefabriek officieel en feestelijk heropend. H & H is een anarchistische pastiche op het 'deuren'-blijspel, maar ook op de musical. Eén grote explosie van hunkering en niet ingeloste verlangens, waarin duidelijk wordt verwezen naar The Tempest van Shakespeare. Een hotel-eigenaar, God?, veroorzaakt een storm, die een kleurrijk gezelschap naar zijn hotel drijft. Gedurende de nacht probeert hij zijn gasten tegen wil en dank te dwingen tot liefde. Daarvoor moeten ze eerst afrekenen met de demonen uit hun verleden en open staan voor het geluk. Voor onze ogen ontrolt zich een onvoorstelbaar pandemonium van confrontaties. Heelhuids & Halsoverkop is een wervelende choreografie van mensen en decorstukken, voortgestuwd door een variant van country & western muziek, waarin de acteurs en dansers zich in een razend tempo en in verschillende talen letterlijk en figuurlijk storten op de verwezenlijking van hun opdracht. Tevergeefs overigens.

Mightysociety6, Mightysociety.

Een moedige en grotendeels geslaagde poging om de complexe werkelijkheid van de oorlog in Afghanistan en 'onze' rol daarin te tonen in al haar ondoorgroendelijke ingewikkeldheid en vuigheid. Eric de Vroedt en zijn spelers brengen het moderne oorlogstoneel voor het voetlicht met de onafwendbaarheid van een Griekse tragedie. De combinatie van oorlog en wederopbouw blijkt een onmogelijke opdracht. 'Onze jongens' komen terecht in een duizelingwekkende nachtmerrie van eigenrichting en losgelaten 'rules of engagement'. In een (bij tijd en wijle iets te) ambitieuze en volle voorstelling worden 3 verhaallijnen uitgezet: die van de militairen, van de lokale bevolking en van de perversiteit van de oorlog. In die ene kleine gewelddadige microkosmos met zijn personages en hun gecompliceerde familierelaties worden alle krachten van de wereld samengeballd. Daardoor en door het overrompelende spel wordt het publiek een welhaast fysieke ervaring van wanhoop, pijn en cynisme bezorgd.

Amateurs, Nieuw West

Wat is de zin van het leven? Wat is de zin van kunst? Amateurs borduurt voort op de film Amator van de Poolse cineast Krzysztof Kieslowski uit 1979. De voorstelling trekt een parallel tussen de ineenstorting van het communistische systeem en kunstenaarsdromen die in duigen vallen en constateert met weemoed en enige bitterheid dat de utopie van een betere maatschappij door revolutionaire kunst een onrealiseerbaar ideaal is gebleken. Om in de sfeer van toen te komen toont regisseur Marien Jongewaard een zwart-wit opname van een performance van Julian Beck, de oprichter van het legendarische The Living Theatre. Daarna nemen twee oudere kunstenaars om beurten het woord. Ze kijken terug op hun idealen, de idealen van de jaren 70. Steeds terugkerende vragen, terugkerende dilemma's, terugkerende naïveteit. Het verhaal van deze kunstenaars wordt steeds meer het persoonlijke verhaal van de makers zelf, die – veelzeggend genoeg - allen hun sporen verdienden in de avant-garde van het Nederlands theater. Een prachtige, tot nadenken stemmende, 'herfstige' voorstelling.

Carmen, Stella Den Haag, Het Nationale Toneel e.a.

Jeugdtheatergroep Stella Den Haag bewerkte samen met het Nationale Toneel i.s.m. het Koninklijk Conservatorium, De Nieuwe Opera Academie en de Koninklijke Schouwburg de opera Carmen tot een bijzondere, muzikale familievoorstelling voor een publiek vanaf 9 jaar. In dit ambitieuze project worden verschillende disciplines samengevoegd, waarbij regisseur Hans van den Boom er voor koos de belangrijkste personages uit de opera een acterende dubbelganger te geven. De zangers leiden het publiek soepel door de fraaie, in het Frans gezongen aria's, waarna de acteurs het verhaal oppakken en de emoties helder vertolken in een aansprekende vormgeving. De arrangementen zijn zeer aantrekkelijk, de orkestbezetting van 20 man zorgt voor een goede balans tussen muziek, zangers en het gesproken woord van de acteurs. De jury waardeerde de geslaagde poging een familievoorstelling te maken voor een jong en nieuw publiek, dat gedurende ruim twee uur geboeid bleef kijken en luisteren.

DegrotemonD, SKaGeN

Actueel theater en tegelijkertijd theater van alle tijden over de paradoxale kracht van de retoriek, ongeacht de politieke constellatie en ongeacht de inhoud. Valentijn Dhaenens neemt ons mee op een wandeling door de geschiedenis aan de hand van delen van speeches van grote historische figuren, van de oude Grieken tot en met Obama. Een voorstelling met mooie overgangen, zeer muzikaal bovendien, door de tempowisselingen van deze fantastische performer, met zijn stem en lichaam als enige instrument. Zo laat hij bijvoorbeeld het Afrikaanse tromgeroffel bij Lumumba's speech bij de onafhankelijkheid van Kongo overgaan in een spottend 'I wanna live in America', en doorkruist hij de redevoeringen van Martin Luther King en John F. Kennedy met kogelgeluiden. Sommige speeches zijn pijnlijk persoonlijk, zoals die van koning Boudewijn over de abortuskwestie, alle zijn ze bijzonder verhelderend, zoals wanneer de Amerikaanse generaal Patton en de Duitse propagandaminister Goebbels aan het einde van de tweede wereldoorlog tegenover elkaar worden geplaatst. DegrotemonD, gespeeld in collegezalen, kenmerkt zich door een indrukwekkende en consequente soberheid en weet op overtuigende wijze het publiek woordelijk om de oren te slaan.

The Broken Circle Breakdown featuring The Cover-Ups of Alabama, Compagnie Cecilia

Een emotionele stomp in de buik over rouwverwerking, liefde, seks en (on)geloof in een muzikale voorstelling waarin de rode draad wordt gevormd door Bluegrassmuziek. Het is het afscheidsfeest van zangeres Elise, die nog één keer optreedt met haar ex. Hun relatie, die stukje bij beetje wordt onthuld, is getekend door de dood van hun zes jaar oude dochtertje. Was het gewoon pech? Had zij het bedje vaker moeten verschonen? Had hij maar niet zoveel kankergevallen in zijn familie moeten hebben? Is het de schuld van die God waarin hij niet eens gelooft? Of van Amerika, waar ze zo verzot op zijn, maar dat wel stamcelonderzoek op embryo's tegenhoudt? Op knappe wijze, met humor en schijnbaar achteloos acteerwerk, ontwijken de acteurs het gevaar melodramatisch te worden en raken ze het publiek in het hart.

TF Jury 2009

De jury 2009 bestaat uit journalist Clair Polak (juryvoorzitter), dramaturg Joris van der Meer, artistiek leider van Huis van Bourgondië in Maastricht Piet Menu, dramaturg Judith Wendel, dramaturg en journalist Steven Peters, journalist en recensent Liv Laveyne en producent Gislebert Thierens.